

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) - שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

12

שיחה ממרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א • יום רביעי לסדר נשא תשע"א

וכתוב בגמרא שם שניסה לומר להם כי הוא חוני המעגל, אך הם לא האמינו לדבריו ולא כיבדוהו כראוי, עד שחלשה דעתו וביקש רחמים ומת, אמר רבא היינו דאמרי אינשי או חברותא או מיתותא. וביאר מו"ר הגה"צ ר"א דסלר זצ"ל בספר מכתב מאליהו (ח"ד עמ' 209) "היינו שלא ביקש למות משום חסרון כבוד לבד ח"ו, אך משום שחסרה לו עלייה רוחנית כיון שלא מצא חבר לשיטתו וגם לא תלמידים שילמדו ממנו לא היה חפץ עוד בחיים, כמו שכתב הרמב"ם (הלכות רוצח ז, א) שחיי בעלי החכמה בלי תורה כמיתה הם חשובים", עכ"ד.

וכעין זה ידוע המעשה (ב"מ פד, א) מרבי יוחנן שנצטער מאד בפטירת ריש לקיש שהיה מדבר עימו בלימוד, והיה בוכה ואומר היכן אתה ריש לקיש, ושלחו לו חכמים את רבי אלעזר (שהיה מרא דארעא דישראל) לדבר עימו בלימוד, ועל כל הלכה שאמר רבי יוחנן הביא רבי אלעזר ראיות לדבריו, אמר לו רבי יוחנן, וכי אינני יודע שאני אומר נכון? הרי הדברים פשוטים אצלי שהם אמת, ואילו ריש לקיש היה שואל אותי עשרים וארבעה קושיות והייתי מתרץ עשרים וארבעה תירוצים ומתוך כך רווחא שמעתתא, והצטער מאד ובכה על חסרונו של ריש לקיש עד שנטרפה דעתו.

וכתוב בגמרא שם שאחרי שנטרפה דעתו ביקשו עליו חכמים רחמים שימות ומת. ולכאורה ייפלא מדוע לא ביקשו עליו רחמים שיחיה ויתרפא, אבל באמת אם היו מבקשים כך זה לא היה עוזר, כי גם אם היה מתרפא עדיין היה מרגיש בחסרון התענוג של תורה ושוב היה יוצא מדעתו, ולא היה זה אפשרי שיחזור לעצמו, אלא תמיד היה ממשיך לחיות חיים של צער מחמת חסרון התענוג של תורה, וכמו שאמר משה רבינו "מאה מיתות ולא קנאה אחת", כי כשהיה חסר לו התענוג של דבר השם הרגיש כי חיו אינם חיים, והיה עדיף לו למות ולא להצטער צער כזה, וכך גם חוני המעגל ורבי יוחנן לא עמדו בצער הזה, חוני המעגל ביקש רחמים על עצמו שימות, ורבי יוחנן יצא מדעתו מרוב צער עד שחכמים הוצרכו לבקש עליו רחמים שימות. זה חיי תורה!

ונחזור לענין שפתחנו בו, אומות העולם קינאו בכלל ישראל שקיבלו את התורה, ולא הייתה זו מסוג הקנאה הכשרה שביקשו גם לעצמם תורה, שהרי הם לא רצו לקבל את התורה, וכמו שאמרו חז"ל (ספרי ברכה שמ"ג) שהקב"ה חזר על כל האומות ושאל אותם אם רוצים הם לקבל את התורה, וכששמעו האומות שכתוב בתורה לא תרצח, לא תנאף ולא תגנוב, השיבו ואמרו שאין זה מתאים להם, ואינם יכולים לעמוד בזה.

ולכאורה צריך להבין מדוע אמרו שאינם יכולים לעמוד בזה, הרי מצוות אלו של לא תרצח, לא תנאף ולא תגנוב, הם משבע מצוות בני נח, וכבר היו חייבים בהם גם בלא קבלת התורה, אם כן ממה הם מפחדים לקבל את התורה?

ויש לפרש בזה, כי כשהתורה אמרה "לא תרצח", המצוה היא שתהיה אהבת הבריות חזקה מאד בלב האדם עד שלא יהיה מסוגל לרצוח, וכמו שידוע שהיה פעם ביטוי באידיש "א יידישער גולן" - כי היה זה דבר לא מצוי שיהיה יהודי גולן, כך היא מצות התורה

מצינו במדרש (ילקוט במדבר תרפ"ד) "בשעה שקיבלו ישראל את התורה נתקנאו אומות העולם בהן מה ראו להתקרב יותר מן האומות", אומות העולם קינאו בכלל ישראל שזכו לקרבת אלוקים יותר מהם, מדוע זכו רק ישראל לקרבת אלוקים כזאת.

ויש להקדים כי הנה במסילת ישרים פרק ד' ביאר שני סוגי קנאות, קנאה האסורה וקנאה כשרה, קנאה אסורה היא כשאדם אינו מפרגן לזולתו, והוא עצוב במה שיש לחברו דבר שאין לו לעצמו, ושמתו תהיה שלמה כשלא יהיה לחברו את הדבר ההוא, גם לי גם לך לא יהיה, זוהי קנאה האסורה. אבל יש גם קנאה כשרה, שאדם שמח במה שיש לחברו, והוא ידיד שלו ואוהב אותו ומפרגן מכל הלב שיהיה לו, אלא שיחד עם זה הוא מיצר על מה שאין לו לעצמו, ומרגיש בחסרון מה שאין לו.

והמסילת ישרים שם ביאר לפי זה מה שאמרו (ב"ב עה, א) שבעולם הבא יש לכל צדיק מדור לפי כבודו, כל צדיק וצדיק יש לו חופה מיוחדת ומקושטת עבורו, ומביאה הגמרא מפסוק בישעיה שיש אש בתוך החופה, מלמד שכל אחד נכווה מחופתו של חברו, וביאר המסילת ישרים שם "כי אין זה מטעם הקנאה אשר תיפול רק בחסרי הדעת, אלא מפני ראותו עצמו חסר מן השלמות מדרגה שהיה יכול להשיגה כמו שהשיגה חברו", והיינו שהצדיק רואה את החופה של חברו וזה שורף אותו, מדוע לא זכה גם הוא לאותה מדרגה - זוהי קנאה כשרה.

ומצינו עוד בילקוט (דברים תתקמ"א) שביום פטירתו של משה רבינו כבר היה הדיבור עם יהושע ולא עם משה, ומשה רבינו הלך ושאל את יהושע מה דיבר השם עימו ויהושע לא אמר לו, "אותה שעה התחיל משה צווח ואמר מאה מיתות ולא קנאה אחת", ולכאורה ייפלא מהו זה שאמר משה מאה מיתות ולא קנאה אחת, וכי ביקש לאבד עצמו לדעת, ויתירה מכך הרי אמרו (סנהדרין יט, ב) אין אדם מתקנא בבנו ולא בתלמידו, ומה שייך שיקנא משה רבינו ביהושע תלמידו.

ויש לפרש בזה, כי מה שאמרו אין אדם מתקנא בבנו ולא בתלמידו, היינו קנאה אסורה של חוסר פרגון, שהיא אינה שייכת בבנו ובתלמידו, אבל כאן אין מדובר בקנאה האסורה שאינה שייכת אצל משה רבינו, אלא איירי בקנאה הכשרה של הרגשת האפסיות וצער מדוע אינו זוכה גם הוא לשמוע את דבר השם, והיה עדיף למשה רבינו למות מפני ששם במתיבתא דרקינא יהיה ראש כל הישיבות ויזכה ללמוד תורה מפי הגבורה, והרי זה עדיף מאשר להישאר בעולם הזה עם קנאה האוכלת את כל הנפש, שאי אפשר לתפקד כשיש קנאה, וכל עבודת השם אינה עבודה מתוך קנאה, לכן אמר מאה מיתות ולא קנאה אחת.

ועל פי זה יש לבאר ענין נוסף, כי הנה הובא בגמרא (תענית כג, א) על חוני המעגל שהיה ישן ונרדם שבעים שנה, הלא נס גדול הוא זה שישן והתעורר בריא ושלם בלא מזון ופעילות גופנית, וכשהתעורר הלך לבית המדרש וראה שמדברים בלימוד ואמר גם הוא סברא, אמרו לו "נהירן שמעתתין כבשני חוני המעגל", והיינו שהם שומעים ממנו סברות שהיו אומרים בזמן חוני המעגל.

שיהודי בטבעו לא יהיה מסוגל לגנוב או לגזול, וממילא אומות העולם אינם יכולים לקבל את התורה, כי אף שיכולים הם לעמוד בשבע מצוות בני נח, ולא לעשות את הפעולות של רציחה או גניבה, אבל אינם יכולים לשנות את הטבע שלהם, שלא יהיו מסוגלים לזה מטבעם.

לכן אומות העולם לא היו ראויים לקבל את התורה, כי לקבלת התורה צריכים קודם הכנה של מידות טובות, וכמו שקיבלו כלל ישראל בירושה מהאבות הקדושים, אברהם עם מידת החסד, ודרגתו עברה לכלל ישראל בירושה, ויצחק עם אהבת המשפט, משפט צדק, ויעקב עם תורה, כל הדרגות האלה ביחד עברו לכלל ישראל בירושה מהאבות הקדושים כהכנה לקבלת התורה, ועיקר ההכנה לקבלת התורה הייתה במידות הטובות, וכמו שאמרו חז"ל על הפסוק (שמות יט, ב) "ויחן שם ישראל נגד ההר" - כאיש אחד בלב אחד, והכנה זו הייתה חסרה לאומות העולם.

ומחמת זה נתקנאו האומות בכלל ישראל, והיה אכפת להם שכלל ישראל קיבלו את התורה וזכו לקרבת אלוקים כזאת, כי בזמן קבלת התורה גם הגויים היו מאמינים ולא כופרים, והאמונה הייתה דבר פשוט, אלא שעבדו עבודה זרה מפני שחשבו שהשמש והירח והכוכבים הם שרי המלך ויש להם כוח השפעה, וכביכול המלך אינו מתעניין במה שהשרים עושים, וכבודו של המלך הוא שיחלקו כבוד לשרים, וכמו שביאר הרמב"ם (הלכות עבודה זרה א, א) את טעותם של דור אנוש, לכן חשבו בטעותם לקבל טובות הנאה בעולם הזה מהשמש והירח שהם שרי המלך, אבל יחד עם זה האמינו שיש בורא עולם, וממילא נתקנאו בכלל ישראל שזכו להתקרב למלך בקבלת התורה.

והקב"ה השיב ואמר לאומות העולם, "הביאו לי ספר יוחסין שלכם שנאמר הבו לה' משפחות עמים כשם שבני מביאים", איפה המשפחות שלכם? האם יש לכם ייחוס? האם אין לכם זנות? הרי במכת בכורות מתו במצרים הרבה שלא ידעו כלל שהם בכורות, מפני שנולדו על ידי זנות והיו בכורים לאביהם (רש"י שמות יב, ל), כך סתם הקב"ה את פיהם של האומות ואמר להם שאינם ראויים לקבל את התורה, כי יש בהם תאוות ומידות רעות, והיצר הרע שולט עליהם, ואמנם הקנאה נשארה קיימת אצלם, אבל כבר התביישו לבוא בטענות על כלל ישראל.

זוהי ההכנה של קבלת התורה, מידות טובות.

ההכנה הזאת קיימת אצל כלל ישראל - אצל כל הכלל ביחד, אך עדיין זה תלוי בכל יחיד ויחיד כפי מה שישים לב להיזהר בעצמו בענייני המידות, וכמו שאנו רואים שגדולי התנאים והאמוראים נהגו זהירות בעצמם בענייני המידות, ורב שהיה גדול הדור ועליו אמרו (בי"ק פ, א) מכי אתא רב לבבל נעשית בבל כמו ארץ ישראל, שנתרבו שם תלמידי החכמים אחרי בואו של רב, כתוב בגמרא (סנהדרין ז, ב) שכשהיו תלמידיו מכבדים ומלווים אותו היה אומר פסוקים של ענווה להשפיל עצמו, ופירש"י שם, כדי שלא תזוח דעתו, הרי שאפילו גדול הדור היה צריך להיזהר כל כך משמץ הרגשה של חשיבות.

ואמנם הדברים מפורשים בגמרא (נדרים נה, א) "מאי דכתיב וממדבר מתנה וממתנה נחליאל ומנחליאל במות, כיון שעושה אדם את עצמו כמדבר שהוא מופקר לכל תורה ניתנה לו במתנה שנאמר וממדבר מתנה, וכיון שניתנה לו במתנה נחלו קל שנאמר וממתנה נחליאל, וכיון שנחלו קל עולה לגדולה שנאמר ומנחליאל במות, ואם הגביה עצמו הקב"ה משפילו שנאמר ומבמות הגיא", הרי שאפילו אחרי שזכה אדם לדרגה של תורה במתנה, והיינו יותר מהיגיעה, וכבר עלה לגדולה וזוכה להשפיע תורה לאחרים, אחר הכל עדיין עלול הוא לבוא לידי גאווה.

וכמו שמצינו אצל ירבעם בן נבט שהיה גדול הדור בתורה, כמו שאמרו חז"ל (סנהדרין קב, א) שכל תלמידי חכמים דומים לפניו כעשבי השדה, ומן הסתם גם היו לו מעלות מידות טובות שהתורה

נקנית בהם, שאלמלא כן לא היה גדול הדור, ובכל זאת אחרי שעלה לגדולה נכשל בניסיון הכבוד, כי הוא אינו ממלכי בית דוד ואסור לו לשבת בעזרה, ורחבעם שהוא מלך יהודה מותר לו לשבת שם, וחשש שיתבזה בעיני העם שיראו שהוא עומד ורחבעם יושב, והאמת כי מספיק היה לו הכבוד שהוא מלך על עשרה שבטים, אבל הוא לא שת לבו לזה, והכשיל את כל ישראל בעגלי הזהב כדי שלא יעלו לרגל.

הנה כי כן אפילו ירבעם שהיה גדול הדור, וכבוד גדול היה לו בהיותו מלך על עשרה שבטים, אף על פי כן ביקש לעצמו עוד ועוד כבוד, וכמו שכתב המסילת ישרים פרק י"ב כי הכבוד דוחק את לב האדם יותר מכל החמדות שבעולם, והרי זה דוחק אף יותר מחמדת הממון, ואם בממון אמרו שאם יש לו מנה רוצה מאתים, כל שכן בכבוד שדוחק את האדם יותר, ולא היה די לו במלוכה על עשרה שבטים, אלא רצה שיראו גם בבית המקדש שהוא חשוב מכולם, ועל ידי זה הפסיד את חלקו לעולם הבא.

כל אחד ואחד צריך לחשוב על עצמו מה עם המידות שלו, אם הוא בשלמות במידות טובות או שאינו בשלמות, מי שמרגיש בעצמו חיסרון במידות זהו סימן שהוא בעל מדרגה, והמרגיש בעצמו חיסרון בענווה זהו סימן שהוא בעל דרגה במידת הענווה, אם כי לא בדרגה גבוהה של משה רבינו או אברהם אבינו, אבל זוהי דרגה, ומי שאינו מרגיש כלל חיסרון בעצמו בשום מידה, זהו סימן לא טוב.

וכתוב בחובת הלבבות על אדם כזה שמרגיש שהוא מושלם וכבר יצא ידי חובתו לשמים, וסבור שכבר עשה יותר מכוחותיו ושער הבחינה אינו מחייב אותו יותר, והוא חושב שמגיע לו תודה על מעשיו, אין זה טוב, ומעשה שהיה באחד שלמד בישיבה אחת וכשעלה לקיבוץ התבטא ואמר "כבר שלוש שנים תרמתי לישיבה", כך הרגיש בעצמו שבשמירת הסדרים תרם לישיבה תרומה יומיומית ומגיע לו תודה עבור זה, כאילו שהפסיד משהו מזה. האם מבינים אתם איזו הבנה מוטעית יכולה להיות? כזה חוסר שכל וחוסר הבנה, מפני שלא למד חובת הלבבות ומסילת ישרים, לכן הוא סבור כך.

וראיתי כתוב בשם הגה"צ רבי יוסף שלמה הורוויץ זצ"ל שאמר, כי מי שחוזר הרבה פעמים על הפרק הראשון במסילת ישרים, זה פרק ארוך קצת, שמבאר את חובת האדם בעולמו, מדוע צריכים ללמוד מוסר, וכיצד אדם נהיה שלם וזוכה לעולם הבא, אם הפרק הזה שגור על לשונו ואינו מסתיח דעת מזה, הרי הוא אדם אחר לגמרי, וכל החיים שלו הם חיים אחרים.

זו הדרך, על ידי קביעות בדברים שנותנים השקפות נכונות על כל העולם ועל האדם עצמו, וכך יכול אדם לחיות חיים מאושרים, והוא עובד השם גם בשעה שהוא ישן, כי הוא ישן עם חשבונות כדי שיהיה לו כוח למחר לעבודת השם, ולקיים את כל התפקידים המוטלים עליו, ונקרא עוסק במצוה גם בזה שהוא נח, זו הרגשה מאושרת מאד.

בפרט עכשיו שזהו הזמן שלפני קבלת התורה, וכבר עומדים אנו בשבוע השביעי מימי הספירה שהוא בחינת שבת, ודאי שאפשר על ידי שימת לב ומחשבות לזכות להרבה התעלות לכל השנה כולה. ולוואי שנזכה לזה!

לעילוי נשמת
הרה"ח ר' **אברהם** ב"ר **צבי ויסמן** ז"ל
נלב"ע כ"ב אדר א' תשע"א
ת. נ. צ. ב. ה.